

Türkiye müzeleri ve çocuk rehberleri

Çocuklarımızın müzeleri, arkeoloji ve sanat tarihini sevmesini sağlayacak pedagoğ mihmandarlara ihtiyacımız var. Turist rehberlerinin yanında böyle bir grubun varlığından pek söz edemiyoruz. Oysa bir an önce faaliyete geçmeliler

Her yıl Müzeler Haftası dolayısıyla müzeleri-miz hakkında bir çift söz söylüyorum. Konu bitmiyor. Geçmiş yıllarda yazdığım bir-iki yazıya göz attım. Bu yıl da başka yönler ortaya çıktı. Türkiye müzeciliği şüphesiz ki, Batı Avrupa kadar eski değil; ama zaman farkını da o kadar büyütme-yelim. Nihayet Rönesans'tan beri kralların ve duklerin elindeki koleksiyonların teşhiri ve geniş alakadar kitleye açılması yavaş gelişen bir süreç olmuş. Hatta Fransız İhtilali'nden

önce aydınlanmanın ünlü eseri **Diderot**'nun “**Ansiklope-di**”sinde bu koleksiyonların müzelerde teşhiri halkın bir hakkı ve gerekli bir kurum olarak öne sürülmüştür. İhtilalin ilk işi Louvre Sarayı'nı cumhuriyetin müzesi olarak örgütlemektir. Zamanla Fransa, İngiltere ve giderek Almanya ve Avusturya müzeleri şarktaki muhafazasız eserleri götördüler. Sonuncusunun önemli zenginliklerinden birisi Efes ve Yemen'in eski eserleridir.

Eserlerin sahibi ülkeler illa ki bu eserleri anlamayan-

lar değildi. 19'uncu yüzyıl Türkiye'sindeki bürokrasi, Bergama'yı da Efes'i de Suriye, Lübnan ve Filistin'deki zenginlikleri de pekâlâ takdir ediyordu. Topkapı Sarayı'nda antik sikke koleksiyonları olduğu anlaşıyor. Ama **Kırım Savaşı sırasında Avusturya'nın tarafsızlığını teşvik etsin diye ünlü eski çağ uzmanı Büyükelçi Baron Prokesch von Osten'e bu koleksiyonlardan mesela 52 sikkenin rüşvet diye verildiği görülüyor.**

Eski eser piyasasını kontrol etmek kimsenin iktida-

rında değildi. Bugün de değil. Ne var ki, yükselen burjuvazinin bilgilene-me ve ilgilenmesi bu eserlerin yurt içi koleksiyonlarda toplanmasını artırıyor.

Tanzimat döneminden beri merkezi hükümet eski eserlere ilgi duymuştur. Vilayetlerden toplanan eserler bugünkü Saint İrene Kilisesi'nde toplanırdı. Asar-ı Atika Müzesi'nin kuruluşu imparatorluğun aydın sadrazamı Âli Paşa sayesinde 1869'dadır. Ama ünlü şekerlemeci ailesinden gelen mimar Valloury'nin tersimlediği bugünkü Arkeoloji yani Osmanlı Asar-ı Atika Müzesi'nin inşaatı 19'ncu yüzyıl sonunda 1891'de gerçekleşti. Binayı asıl tamamlayan bölümler 1910'a kadar sürdü. Ünlü arkeoloğumuz **Osman Hamdi Bey**'in Sayda kazısında bulduğu ve neşrettiği ünlü **Ağlayan Kadınlar Lahti** bu binanın tersimine örnek olmuştur. Müze aynı zamanda Cevat Paşa'nın hediye ettiği kitap koleksiyonlarıyla bir arkeoloji seminerine de kavuştu.

Osmanlı eserlerin değerini anladı, hırsızlığı önleyemedi

Bugün Sultanahmet Meydanı'ndaki İslam Eserleri Müzesi'ni bizim nesil çocukluk ve gençliğimizde Süleymaniye Külliyesi'ndeki yerinde hatırlarız. Evkaı-ı İslamiyye Müzesi olarak II. Meşrutiyet yıllarında Halil Edhem Bey'in öncülüğünde kurulmuştu. Nedeni, halılarımızı, sağda soldaki camilerdeki bin yıllık minberlerimizi hırsızlardan korumaktı. Osmanlı'nın o zaman bu eserlerden anlayamadığını kimse iddia edemez. Fakirlik ve örgütsüzlük bu hırsızlıkların nedenidir. **Bizden çok daha anlayışlı ve zengin İtalya bile eski eser hırsızlığından çok çekmiştir ve elan da çekiyor. Akdeniz dünyasında tarihi zenginliğini koruyabilen tek ülke İsrail'dir.** Çünkü İsrail halkı bu zenginliğin hayati önemini kavramıştır. Arkeoloji ve müzecilik İsrail'de sadece arkeolog ve müzecilerin değil, bütün halkın milli sporudur. Herkes ciddi anlamda gönüllü bekçidir, herkes gönüllü koruyucu ve rehberdir. Benim gibi; milli abide Massada'yı, Heredion gibi şehri ve bazı kibutzlardaki amatör arkeoloji ekiplerini ve bunların profesyonellerle çalışmasını yakından tanıyanlar bu gerçeği gördüler.

Servetine sahip çıkmayan bir halkın soyulmasını hiçbir devlet ve bürokrasi engelleyemez. Eski eser kaçakçılığı dünyanın her yerinde 19'uncu yüzyıldakinden daha yoğun bir açgözlülükle, daha utanmazca ve açık konuşalım haddini bilmez, zenginleşen orta sınıflar tarafından dahi yapılıyor. İstanbul, Edirne ve Bursa'daki mezarlıkları devletin koruması hiçbir şey ifade etmez. Evvela mezarlığa bazı yeni gelenlerin aileleri bu mirasa saygılı olmalı ve ikincisi de etraftaki halk buna sahip çıkmalıdır.

Arkeoloji ve İslam Eserleri müzelerine ilgi maalesef az

Bazı müzelerimiz son 20 yıl içinde milletlerarası alanda isim yapacak kadar güzel tertiplendi. Bazıları taşrada, bazıları büyük şehirlerimizdedir. Taşralarda tamamen ihmal edilenler de olabilir. Ama hepsinin ortak derdi yurttaşlarımızın gereken ilgiyi göstermemesidir. **Kitlenin destekleyip beslemediği müzenin zaten kendinden beklenen hizmeti yerine getirmesi mümkün olamaz.** Müzelerin uzmanları en azından üniversitedekiler kadar yetişmiş olmalıdır. Elhak böyleleri de vardır. Ama emeklilik rejimleri ve de hele maaşları utanılacak düzeydedir. Yabancı dil bilen, doktora yapan, iyi üniversitelerde okuyan gençlerin bu kurumlara girmesi, istisnalar dışında beklenemez.

Bu hafta Müzeler Haftası'dır. 18 ve 19 Mayıs'ta müzelerimize ücretsiz girildi. İstanbul Arkeoloji Müzesi gibi dünyaca ünlü bir anıta 3 bin 500 kişi girmiş. Topkapı Sarayı Müzesi'ne ise iki günde gelenler 30 bini aştı. Buna tahaccüm denilir. Gelenlerin bir şey görmesi mümkün değildir. Sayının günlere yayılması için tedbirler düşünülmesi gerek. Buna karşılık, ünlü İslam Eserleri Müzesi'nin bu miktarda ziyaretçinin iltifatına mazhar olmadığı anlaşıyor. Demek ki, eğitim ve tanıtma yeterli değil.

Kabahat kimin? Okulların ve televizyonların. Türkiye eski eserlerin temsil ettiği devirler ve uygarlıkların çeşitliliği itibarıyla en zengin ülkedir. Müzelerimiz ve tarihi harabe yerlerimiz başlıca ulusal sorunumuzdur. Geçmiş 30 yılda mihmandar yetiştirdik. Özel koleksiyoncular yetiştirdik. Müzeler ve harabelere destek olan sivil toplum kuruluşları doğdu. **Arkeoloji ve müzecilik alanındaki yayınların sayısı arttığı gibi, özel yayın kuruluşları başı çekiyor. Galatasaray Lisesi'nin civarında yan yana çalışan Arkeoloji ve Sanat Yayınları ve Homer Kitabevi bunlardan ikisidir;** şüphesiz yetmez. Batı'da bu alandaki yayınlara devlet sübvansiyonu verilir. Ama asıl , çocuklarımızı arkeoloji ve sanat tarihine sokacak, onlara müzeleri sevdirecek pedagoğ mihmandarlardır. Gayet parlak temsilcileri olan turist rehberlerinin yanında böyle bir grubun geniş varlığından pek söz edemeyiz. Çocuk rehberlerinin eğitimine başlanması ve bir an evvel faaliyete geçmeleri gereklidir. ■